

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Милена Шушулова-Павлова, Нов български университет,
за *дисертационния труд* на **Зань Абази**
докторант в Нов български университет, ДП „Музика“, София, с научни ръководители:

Проф. д-р Луиза Селло и проф. д-р Явор Конов, доктор на науките, на тема:

СЪВРЕМЕННИ ПИЕСИ ЗА ФЛЕЙТА ОТ МЛАДИ КОСОВСКИ КОМПОЗИТОРИ. ПАРАЛЕЛ С ЕВРОПЕЙСКИЯ ФЛЕЙТОВ РЕПЕРТОАР В XXI ВЕК

FLUTE REPERTORY BY EMERGING KOSOVO COMPOSERS. A PARALLEL WITH THE EUROPEAN FLUTE REPERTORY OF THE 21 CENTURY

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство

Биографични данни

Зань Абази започва обучението си по флейта на 7 години. Завършва начално и средно музикално образование в Пея и Прищина под ръководството на проф. Сейя Брути-Жури. След това продължава бакалавърска степен в Университета „Хасан Прищина“, където учи при Венера Мехметагай и проф. Еремира Читаку. Зань участва в майсторски класове, водени от изтъкнати инструменталисти: Лаура Леваи Акшин, Любиша Йованович, Андреас Гослинг, Сузане Питърс, Мишел Бекер, Булент Евджил, Евелин Деген, Грегори Чарет и Луиза Селло. Тя е солистка на оркестър „Наонис Донатело“ в Градо (Италия), „Симфониета София“ (България) и „Косовския филхармоничен оркестър“. Част е от Косовската опера като първа флейта (от 2021). Член е на Косовския младежки оркестър и Оркестъра на Европейската лятна академия (ESMA), както и на ансамбъла за флейти „Le Agane“, базиран в Италия. Тя се изявява като солистка, в камерни ансамбли и в оркестри. Зань вярва, че всяко изпълнение предлага уникална възможност за контакт с публиката и споделяне на любовта към музиката. Зань участва в много фестивали: DAM Fest, Flute Sounds, Sofia Music Week, Международната музикална академия „Орфеус“, Камерфест в Прищина, Скопие и Тирана, Фестивала за компютърна музика в София, Кампус Удине, Фестивала Дарте, Конкурса за балкански композитори в Прищина и Фестивала Кастело Удине. Тя проявява силен интерес към съвременната музика и изследва новите начини на звукоизвличане с флейта, което е и основа за нейната докторска дисертация.

Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд на Зань Абази е художествено-творчески (изпълнителски). Той е обсъден и предложен за публична защита на заседание на Съвета на департамент „Музика“, проведено на 17.9.2024. Дисертационният труд съдържа общо 98 страници, които включват – Резюме, Благодарности, Въведение, Три глави¹, Заключение. Списък на приносите. Библиография от 60 източника – 14 книги, 7 електронни (интернет) ресурси, 33 партитури (които се разглеждат подробно в дисертацията и са изпълнени на концертния подиум като част от научната разработка) и 6 аудио записа. Зань Абази има една научна публикация.

¹ 1. Художествената музикална общност през 2000-те години в Косово и връзката ѝ с художествената музикална общност в света. 1.2. Социални обстоятелства в музикалното общество в Косово в началото на 2000-те години. 1.3. Влиянието на световните композитори върху художественото и музикално развитие на косовските композитори от началото на 2000-те години. 1.4. Най-влиятелни косовски композитори на 20-ти век, които повлияли на младите и новоизгряващи косовски композитори. 2. Разширени техники в репертоара за флейта на косовските композитори през 2000-те години в сравнение с репертоара за флейта на световните композитори. 2.2 Композиционни и стилови характеристики на косовските композитори от 21-ви век и тяхното изпълнение от местните флейтисти. 2.3 Косовски композитори от 2000 до 2010 година и използването на разширени техники в техните творби. 3. Косовски композитори от 2010 до днес. 3.2 Осъзнаване на разширените техники сред косовските композитори и сцената за флейта в Косово. 3.3 Образователно музикално пътешествие на косовските композитори и тяхното запознаване с участието на електронната музика в музикалните произведения на световните композитори.

Дисертацията включва приложение с подробен списък на концертните изяви на докторантката, който е впечатляващ за последните 3 години: общо 53 концерта (камерни, солови, с оркестър) без изявите и на сцена като член на оркестър (като първа флейта): през 2022 – 14; в 2023 – 25; и през 2024 – 14.

Точно формулирани цели и задачи на дисертацията

Научното изследване на Занъ Абази е приложно. Нейната дисертация е художествено-творческа, свързана с написване на научен текст, но най-вече с изпълнителска дейност и записи.

Основна цел дисертацията е да се идентифицират и оценят произведения за флейта от ХХІ век, написани в Косово и да се сравнят с произведения на композитори за този инструмент от цял свят. Докторантката успява да идентифицира голям брой композитори и достатъчно отлични творби за флейта в Косово, които са оценени и сравнени в това научно изследване. В резултат, композиторите, които получават най-голямо внимание, са Дриор Зимбери, Дафина Зекир Нуши, Рафет Руди и Менди Менгиджи (те са сред композитори от втората половина на ХХ век), следвани от по-младите – Бардх Дубовци, Йили Даклани, Анда Кресиу, Либурн Юполи, Ерсан Янузи и Лейтрим Сахити. Произведенията на посочените композитори вероятно ще играят важна роля в развитието на репертоара за флейта в Косово през следващите години. Сравнението на техните произведения с подобни такива на композитори от цял свят е осъществено чрез проучване и изучаване на различни стилове, както и използването на нови и разширени техники при свирене на флейта. Докторантката доказва, че в ХХІ век повечето произведения, писани за флейта, се създават с използването на иновативни разширени техники. **Поставените задачи**, които Занъ Абази следва, са сериозни и тя дълбочинно успява да определи, проследи и докаже своята докторска теза. **Методите на работа** са – аналитичен, исторически базиран, съпоставителен, формален (във връзка с музикалната форма), изпълнителско-интерпретационен (по отношение на изпълнителски проблеми при звукоизвличането и флейтовата техника), особено при разглеждане на съвременните косовски произведения.

Значимост на изследвания проблем и актуалност

След 2000-та година композиторите на Косово полагат целенасочени усилия за откриване на потенциални нови приложения на методи и ефекти на флейтово звукоизвличане и ги прилагат в своите композиции. Като компонент от дисертацията Занъ включва и използването на електронна или магнитофонна лента/музика. Докторантката показва, че в началото на ХХІ век композиторите от Косово показват повишен интерес, особено с произведението „Диалози на пердето“ от Рафет Руди, последвано от „Образ“ от дъщеря му Донка Руди и накрая „Както виждате мен“ от композитора Бардх Дубовци. С разбиране на философската природа на произведенията, композиторите от Косово имат различен стил на композиране. Тяхната музикална история и наследство дава основание да се направи извода, че те имат специализирано знание в областта на електронната композиция и в рамките на анализираната исторически период постигат голям напредък, показвайки подобност с композиторите от целия свят.

Степен на познание на докторанта

Изводът на Занъ Абази е, че репертоарът за флейта от косовски композитори през ХХІ век е успял да стигне високо професионално ниво, което е сравнимо с това на композиторите от цял свят. Резултатите показват използване на модерна електронна музика, съвременни стилове, специфична хармония и метрика. Непрекъснатата размяна на традиция и иновация подчертава силата и креативността на косовските композитори, като ги поставя в по-широкия контекст на съвременната музика. Те умело се справят с интегрирането на електронни компоненти в своите произведения. Техните усилия

обогатяват местната музикално-културна среда и укрепват позицията им в международната музикална общност. Докторската дисертация подчертава важноста на тези композиции в изграждането на отличителна културна идентичност и в подобряване на разбирането за съвременната музика на Косово.

Коректност при цитирането

Зань Абази е коректна в своите цитирания.

Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд: Авторефератът отговаря на дисертацията, независимо, че не следва точно нейното съдържание.² Той има за цел да се фокусира върху най-важните изводи и части от дисертацията.

Научни публикации по темата на дисертационния труд:

Абази, З. (2023): Сравнение на репертоара за флейта на 21-ви век: Бард Дубовци и Иън Кларк. Млад научен форум за музика и танц: Конференция с международно участие, (17), 280–294

КОНЦЕРТИ, ПЕДАГОГИКА И НАУЧНА ДЕЙНОСТИ

(подборната програма на всяка изява я има като приложение в авторефератите и дисертацията на докторантката).

2022

1. **Концерт, 12.03.2022 / 19:00**, Музей на македонската борба, Скопие, Северна Македония. Солистичен концерт
2. **Концерт, 04.08.2022 / 20:00**, Mariahilfekirche, Виена, Международна музикална академия „Орфей“
3. **Концерт, 09.08.2022 / 20:00**, Mariahilfekirche, Виена, Международна музикална академия „Орфей“, Солистичен концерт
4. **Концерт, 07.08.2022 / 20:00**, Mariahilfekirche, Виена, Международна музикална академия „Орфей“, Настояще
5. **Концерт, 06.08.2022 / 20:00**, Mariahilfekirche, Виена, Международна музикална академия „Орфей“, Голяма сила на музиката
6. **Концерт, 05.08.2022 / 20:30**, Международна музикална академия „Орфей“, Джаз среща класика, Камерен концерт,
7. **Концерт, 04.08.2022 / 11:30**, Музей на Виена, Виена, Международна музикална академия „Орфей“, В памет на Йозеф Хайдн, Камерен концерт
8. **Концерт, 28.11.2022 / 11:00**, Montagna che Spettacolo, Рифугио Гилберти, Италия, Ансамбъл Le Agane, Репертоар за камерна флейта
9. **Концерт, 28.08.2022 / 16:00**, Cittadella della Cultura, Удине, Италия, Campus Musica Udine, Камерен репертоар.
10. **Концерт, 07.06.2022 / 19:00**, Music Fest Week София, Национален дворец на културата, София, България, Луиза Селло Флейтов рецитал, Специално участие: Докторанти по флейта в НБУ
11. **Запис, 18.11.2022**, Бард Дубовци „W“ Трио за флейти, Изпълнители: Йета Гержари, Хюсни Латифай, Зань Абази (флейти), Връзка: [YouTube линк](#)
12. **Концерт, 09.12.2022 / 17:30**, Нов български университет, Музикален департамент, Галерия зала, Международен форум-фестивал „Компютърна музика и пространство“

² Въведение. 1. Композитори от първото, второто и третото поколение в Косово и музикалното наследство на Косово. 2. Композиторите от Косово в началото на 21-ви век: тяхното образование и влияние отвън. 2.1 Новото поколение косовски композитори в сравнение със световните композитори. 2.2 Въвеждането на лента и електроника сред косовските композитори. 2.3 Нови и изгряващи косовски композитори и тяхното запознаване с лентата и електрониката. Заключение. Списък на приносите. Библиография. Приложение: концерти, педагогика и научна дейности. Автобиография на Зань Абази.

13. **Концерт, 25.09.2022 / 11:00**, Камерен концерт, Конференция с музикални изпълнения, Дворецът на Йеронимус фон Колоредо, Удине, Италия, Дуети и триа за флейта от опери на Моцарт
14. **Концерт, 22.09.2022 / 15:00**, Библиотека на Консерватория „Бенедето Марчело“ във Венеция, Италия, Камерен концерт, квартет за флейти / Луиза Селло и Le Agape

2023

1. **Концерт, 22.09.2022 / 15:00**, Библиотека на Консерватория „Бенедето Марчело“, Венеция, Италия, Камерен концерт,
2. **Концерт, 24.02.2023 / 11:00**, Академия на науките, зала „Алекс Буда“, Тирана, Албания, Представяне на книгата „Антология на косовските композитори“
3. **Лекция, 14.03.2023 / 14:00**, „Разширени техники за флейта в съвременната компютърна музика“
4. **Подробен преглед на произведението „Passages“ на Ж.К. Рисе в Нов български университет**, Мастърклас, 28.03.2023 / 11:00, Мастърклас по камерна музика със студенти от Музикалното училище „Пренк Якова“, Прищина, Косово
5. **Концерт, 14.03.2023 / 17:00**, Нов български университет, зала Галерия, Камерен и соло репертоар от: Иън Кларк (Zoom Tube), Дринор Зюмбери (Скерцо за две флейти), Антон Райха (Симфонико оп. 12 за квартет флейти)
6. **Концерт, 15.03.2023 / 18:30**, Концертна зала „Надежда“, София, Софийска симфонията, Диригент: Паскуале Манчесе, Премиера на Концерт за две флейти и оркестър „Две звезди“ от Джорджо Тортора
7. **Запис, 18.04.2023**, Бард Дубовци „Както ме виждаш“
8. **Концерт, 07.05.2023 / 19:00**, Галерия „Зехшшимер“, Виена, Камерен концерт,
9. **Концерт, 10.05.2023 / 18:30**, Casermetta di Santra Croce Mura Urbane, Лука, Италия, Луиза Селло и EstroVerso Consort
10. **Лекция, 30.06.2023 / 17:00**, „Разширени техники за флейта“ на Международния конкурс за флейтисти Moyses
11. Зала Галерия, Нов български университет
12. **Концерт, 26.06.2023 / 20:00**, Галерия на Факултета по изкуства, Прищина, Косово, Фестивал на съвременното изкуство в Косово, Соло и Камерен репертоар
13. **Концерт, 23.07.2023 / 18:30**, Вила Клеричи, Луиза Селло и Le Agape
14. **Концерт, 25.07.2023 / 21:00**, Grado Basilica Di Sant’Eufemia, Италия, Оркестър Accademia Naonis-Donatello
15. **Концерт, 09.08.2023 / 19:00**, Салон Бьозендорфер, Виена, Австрия, Концерт за камерна музика, Луиза Селло (флейта и концепция)
16. **Концерт, 19.08.2023 / 20:00**, Село Кукай, Етно фестивал, Косово, Първа флейта в оркестъра на Операта на Косово
17. **Концерт, 09.09.2023 / 19:30**, Нов амфитеатър на Университетската библиотека, Прищина, Косово, Дам фестивал – Флейстраваганца
18. **Концерт, 20.11.2023 / 21:30**, Хотел Абано Риц, Зала дели Спеки, Италия, New Era Ensemble
19. **Концерт, 22.11.2023 / 17:00**, Торе ди Санта Мария, Виа Занон 24, Удине, Италия, New Era Ensemble
20. **Концерт, 27.11.2023 / 20:00**, Ателие на Двореца на младежта и спорта, Прищина, Косово, Духов оркестър на Косовската филхармония
21. **Концерт, 21.11.2023 / 17:30**, Palazzo Albrizzi-Capello, New Era Ensemble, Камерен концерт
22. **Концерт, 19.11.2023 / 16:30**, Sala Laguna Lido, Венеция, Festival Internazionale di Musica Antica Veneziana e Veneta, Камерен репертоар: Самартини, Бах, Моцарт, Хайдн, Вивалди

23. **Концерт, 14.06.2023 / 20:00**, MusicaUp, Галерия на Факултета по изкуства, Камерно произведение от Менди Менгджи „Фантазия“ за флейта и китара
24. **Концерт, 04.10.2023 / 20:00**, Нов амфитеатър на Университетската библиотека, Прищина, Косово, Песни и други произведения на Лучано Берио
25. **Концерт, 17.11.2023 / 19:00**, Галерия на Факултета по изкуства, Прищина, Косово, PostDAM фестивал, концерт за флейта и китара дуо от Занъ Абази и Урим Малики

2024

1. **Концерт, 23-25.02.2024 / 19:00**, АМС зала, Обилич, Косово, Опера на Косово / Първа флейта
2. **Концерт, 06.04.2024 / 20:00**, Дворец на културата „Асим Вокши“, Джакова, Косово
3. Соло флейта в съпровод на Косовския филхармоничен оркестър
4. **Концерт, 25.05.2024 / 20:00**, Ателие на Двореца на младежта и спорта, Прищина, Косово, Косовски филхармоничен оркестър / Първа флейта
5. **Концерт, 31.05.2024 / 18:00**, Галерия на Факултета по изкуства, Факултет по музика, Камерен концерт
6. **Концерт, 11.06.2024 / 20:30**, Голямата зала на Двореца на младежта и спорта, Прищина, Косово, „Strings of Life“, Косовски филхармоничен оркестър / Първа флейта
7. **Концерт, 19.07.2024 / 21:00**, Piano D'arta, Църква Аркпрепиетале, Фестивал Дарте, Италия, Камерен концерт, Джоакино Росини, „da Il Barbiere di Siviglia“ „La calunnia e un venticello“ за бас, флейта и струнни
8. **Концерт, 19.07.2024 / 18:30**, Alzeri, Църква Сан Николо, Фестивал Дарте, Италия, Trio Estroverso, Камерен концерт за флейта
9. **Концерт, 20.07.2024 / 11:00**, Castoia, Casa Morcutti, Фестивал Дарте, Италия, Trio Donatello
10. **Лекция, 10.07.2024 / 12:00**, „Новите и разширени техники във флейтовия репертоар“, Докторанти: Занъ Абази и Йета Гержари, Академия на изкуствата, Тирана, Албания; Фестивал Frymon
11. **Концерт, 11.07.2024 / 20:30**, Калето на Тирана, Тирана, Албания
12. Maratone Kuintetesh, Духов квинтет, Фестивал Frymon
13. Камерен концерт, репертоар от Лигети, Гобер, Ибер и др.
14. **Концерт, 27.07.2024 / 21:00**, „Carshia e Jurave“, Джакова, Косово, Gocat Frymore, Ditet e Shqiptarit Фестивал, Камерен концерт с репертоар от Лигети, Боза, Ибер и др.

Приноси на дисертационния труд

Основен принос на докторантката Занъ Абази е нейната концертна и изпълнителска активност, която е впечатляваща. Самата аз съм присъствала на почти всички нейни концерти на територията на София. Занъ е млад много добър флейтист с присъствие на сцената и със завидна модерна техника. Освен това Занъ има голям принос и при провеждането на две издания на Международния флейтов конкурс Моиз в Нов български университет (2023 и 2024), което е похвално и перспективно за последващи млади изпълнители.

1. Докторската дисертация допринася (в национален и глобален мащаб) за разбирането на съвременната музика за флейта. В нея са събрани, оценени и каталогизирани композиции за флейта на композитори от Косово. В дисертационния текст са обхванати повечето от произведенията за флейта от XXI век, които демонстрират голямото разнообразие на композитори, проследявайки тяхното развитие по отношение на иновативното използване на ефекти и разширени техники на флейтово свирене, вкл. електроника или магнитофонна музика.

2. Като информативен ресурс изследването може да подпомогне млади флейтисти и амбициозни композитори (не само в Косово и Европа), заради показаните в него тенденции, интерпретации, изпълнителски техники на звукоизвличане и стилове. От дисертацията и записите на концерти студентите имат възможност да се запознаят директно със съвременния репертоар за флейта. Информацията подпомага да се запазят традиционните компоненти в косовската композиторска школа, но и излага студентите на нови и разширени техники, изисквани от анализиранияте композиции за флейта. В резултат на това, дисертацията има двоен принос – да съхрани музикалното наследство на Косово и да предостави ресурс за обучение и вдъхновение на следващото поколение музиканти – флейтисти и други. Чрез по-добро разбиране на динамичните музикални традиции и обичаи в Косово, това проучване подготвя бъдещите музиканти да изследват и участват в непрекъснатата еволюция на музикалната среда на страната си.
3. Композиторите на Косово исторически (в XIX-XX в.) са изложени на разнообразие от (международни) музикални стилове и в резултат на тяхното различно образование (извън Косово) те предават тези влияния в своите творби и на своите ученици. Младите композитори (в XXI в.) имат възможност да се представят глобално и да допълнят стилово своята музика с нови прозрения. Дисертацията показва, че косовските композитори са приели съвременен музикален стил, но много от тях продължават да използват традиционни албански фолклорни музикални мотиви в своите творби, комбинирайки ги с нови и разширени техники за свирене на флейта.
4. Дисертацията разглежда начините, стилистичните подходи, композиционните техники и музикалният език на нововъзникналите косовски композиции като ги сравнява с тези на световните композитори от XXI век. Репертоарът за флейта, който се изучава, контрастира с международните композиции от XX и XXI век, повишава значението на младите косовски композитори и показва невероятния им растеж днес, дори в отсъствието на класическо музикално наследство. Значителните им приноси в съвременната музика са очевидни в тяхното иновативно и въображаемо използване на нови и разширени техники в композициите за флейта.
5. Фокусът на изследването върху репертоара за флейта от Косово запълва знанието, относно преплитането на местни и глобални стилови влияния в бързо развиващата се музикална среда (култура) на Косово, което представлява значителен принос в музикологията. Изследването показва творческия потенциал на косовските композитори и тяхното място в съвременната музика в XXI век, което го прави безценен ресурс за преподаватели и изпълнители. Разглежданите произведения, представените изпълнителски техники и интерпретационни подходи предизвикват интереса и увеличават осведомеността за музикалното наследство на Косово.
6. Дисертацията насърчава идващото поколение музиканти и композитори да експериментира с тези нови методи на изпълнение и да изследва използването на електронна и магнитофонна музика в композиции, в допълнение към демонстрирането на богатия потенциал на репертоара за флейта в Косово. Дисертацията предлага полезни съвети за младите изпълнители, мотивира ги да продължат изследванията и да подпомагат и в бъдеще растежа на съвременната музикална култура в Косово.

Критични бележки

Нямам.

В заключение на тази РЕЦЕНЗИЯ ще завърша със следната оценка:

Дейността на докторантката отговаря на *наукометричните показатели* за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, според ЗРАСРБ. Дисертационният труд на **Зань Абаз**, докторант в Нов български университет, ДП „Музика“, София, с научни ръководители: Проф. д-р Луиза Селло и проф. д-р Явор Конов, доктор на науките, на тема: **СЪВРЕМЕННИ ПИЕСИ ЗА ФЛЕЙТА ОТ МЛАДИ КОСОВСКИ КОМПОЗИТОРИ. ПАРАЛЕЛ С ЕВРОПЕЙСКИЯ ФЛЕЙТОВ РЕПЕРТОАР В XXI ВЕК / FLUTE REPERTORY BY EMERGING KOSOVO COMPOSERS. A PARALLEL WITH THE EUROPEAN FLUTE REPERTORY OF THE 21 CENTURY**, заедно с носените от него приноси с научни и приложни качества, както и публикациите, и концертите по темата, смятам достатъчни, за да дам своята убедена **положителна оценка** и да предложа на уважаемото научното жури да **присъди образователната и научна степен „доктор“** по професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство на **Зань Абаз**, според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

1.12.2024, София

Проф. д-р Милена Шушулова-Павлова